

Документальне кіно для інтелектуалів презентував днями режисер рівненського телеканалу РТБ, журналіст та історик Олексій Бухало. Стрічка має символічну назву «Українець» і у кількаформатному розрізі розповідає про особливості національної ідентичності українців. Телерозповідь, побудована нібито у три шари, складається із роздумів журналіста – нашого сучасника, життєпису хлопчика із XIX століття, що асоціюється із юним Тарасом Шевченком, та міні-лекцій іменитих професорів-науковців, що знайомлять глядача із невідомими фактами нашої історії, культури та мови.

Документальні роздуми про українську ідентичність

Здавалося б, на перший погляд, фрагменти малосумісні і складно поєднані, втім режисерові вдалося скласти ці пазли в єдину картинку, що не тільки відкриває маловідомі пересічному громадянину факти минулого, але й оголює болючі рефлексії сучасного українця з приводу радянського та пострадянського минулого та національної самоідентифікації. Постає ж маленького Кобзаря, майбутнього пророка нації, у свою чергу ніби з'єднує на екрані ці пласти у гармонійну історично-культурологічну мозаїку.

Основним, так би мовити, фоном, на якому будується розповідь, є роздуми нашого сучасника, молодого інтелігента, юність та особистісне становлення якого припало на злам епох, у період розпаду Радянського Союзу та проголошення Незалежності України. Він згадує, як мріяв колись, як і тисячі радянських хлопців, стати космонавтом, пілотом військових літаків, актором-каскадером... Як застав ще період посвяти у жов-

мології, адже становлення будь-якої нації нерозривно пов'язано із її мовою. Так, говорячи про наріжні відмінності української мови від інших споріднених мов, Костянтин Тищенко зазначає, що закінчення майбутнього часу «-му» не має жодна інша слов'янська мова. А ми, виявляється, успадкували це від розмовної латини. Таким чином, можна говорити про певну унікальну гібридність середньовічної України, яка опинилася на прикордонні католицького світу, між західним і східним християнством, що формувало її етнос і мову.

Не імпонують росіянам і згадки про Готську державу, яка, виявляється, розташовувалась на території нашої Наддніпрянщини. Відтак в українській мові з'явилися слова «лихва» і «лихвар», що прийшли до нас із мови давніх готів. Російська ж мова послуговується у даному випадку цілим словосполученням «процент с отданного взаймы капитала» або простішим аналогом – «прибыль». Те ж саме стосується і слів «мито»,

тенята, піонери та комсомольці, коли молоді переконали, що професія – це не головне, а куди важливіше – бути комсомольцем, а в подальшому – членом партії. Тоді, у 80-х, Радянський Союз ще намагався продукувати слухняних зомбі, що свято вірили у світле майбутнє. А потім... раптом все змінилося, і колишню Радянську площу у Рівному обезголовили, знісши пам'ятник Леніну, безсмертним вождю пролетаріату.

У строкатому ритмі сучасного життя молодий чоловік знаходить час для болісних пошуків істини і відповідей на питання: «Хто такі українці? Що нас об'єднує сьогодні? Наскільки суб'єктивною буває правда у підручниках історії? І як бути з національною ідентичністю тим, хто зростав у полоні ідеологічних пасток комуністичної віри в майбутнє?» І якщо уважно прислухатися, то майже в унісон цим рефлексіям у кадрі звучать ремарки авторитетних науковців, що раз у раз нанизують сконцентровані відповіді на хвилюючі питання.

У фільмі ми чуємо коментарі таких маститих вчених, як професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктора філології Костянтин Тищенко; професор Національного університету «Києво-Могилянської академії», доктор історії Михайло Кірсенко; професор історії Українського наукового інституту Гарвардського університету Сергій Плохій. І тоді поступово звичний для більшості погляд на історичне минуле починає зазнавати деформації, а факти, озвучені істориками та філологами, стають справжнім духовним паливом для подальших роздумів, самоаналізу та самопізнання українців як нації.

Так ми дізнаємося, де були справжні кордони Київської Русі за часів Володимира Великого, і про те, що сама Київська Русь не була давньою державою у звичному розумінні цього слова, а швидше конгломератом степових племен за участю слов'ян. І чим глибше ми задивлятимемось в історію, тим «біднішими» постають українці як нація, адже до 17 ст. у нас не було ніяких Москаленків, до 15-го ми прекрасно жили без Ляшеноків, до 14 сторіччя обходилися без Литвиних, а ще раніше немає згадок ні про яких варягів, турок чи арабів. Таким чином українська історія є зовсім невтішною для російських ідеологів-пропагандистів, як, зокрема, і первісне суспільство, яким вони схильні були захоплюватися, ототожнюючи його із комуністичним ладом.

Походження та унікальність українського народу неможливо аналізувати без достеменного вивчення ети-

«митиця», що походить з готської, а коренями уходить в латину, адже росіяни для означення цих понять використовують слова «таможня» – монгольського походження, і «пошлина» (від «послати із даниною»).

Цікавим здається і той факт, що для передачі значення українського суфікса -ар російська мова має 41 спосіб. Наприклад, назву професії «срібляр» передає словосполученням «серебрянных дел мастер» або сучасним «ювелир, изготавливающий изделия из серебра». А от для того, щоб перекласти лексему «свинар», носій російської мови має обирати між «свиноводом» та «свинопасом».

Крім цього, глядач дізнається, чому болгарський словник на 11% ближчий до російського, ніж до українського, а наша мова насправді є більш спорідненою з польською, ніж із російською, та багато інших приголомшливих фактів лінгвістики, що розвіують міфи стосовно походження «братніх» народів.

А відтак і отримає відповідь на питання, чим мультинаціональна держава, що є пройденим етапом для Європи, відрізняється від поліетнічної, що є сьогодні нормою для європейської спільноти. Ну і звичайно, в контексті цієї розмови неможливо було уникнути і традиційно затертих вже, але від того не менш основоположних понять – таких як націоналізм, шовінізм та патріотизм, якими встигли поспекулювати апологети не однієї епохи та ідеології.

Режисер стрічки Олексій Бухало розповідає, що від початку задуму до готового фільму минуло близько п'яти років, хоча самі зйомки зайняли усього кілька днів. При чому коментарі науковців записувалися ще у 2013 році, за кілька місяців до початку Майдану, коли настрої в суспільстві були ще зовсім іншими і ніхто навіть не міг подумати про загрозу анексії Криму чи окупацію Донбасу.

Зйомки проводилися в Києві, Рівному та в Тучині, і, як згадується Олексій Бухало, співрежисером та повноцінним співавтором фільму є Микола Штемпель, який також виступив оператором-постановником. Журналіст телеканалу РТБ Руслан Савуляк виступив у ролі актора, а маленького уявного Тараса зіграв юний талант із Рівненської дитячої художньої школи.

- Основний задум фільму – показати під новим ракурсом відомі факти українського минулого, зокрема Київську Русь, добу козацтва, а також самотність української мови, - говорить Олексій Бухало. – Адже

Олексій БУХАЛО

те, що ми завчили з 5-6 класу в школі, ці факти тепер стоять під великим сумнівом. Я усвідомив це, коли п'ять років тому захопився працями західних істориків. Тоді я відкрив для себе, що там зовсім інший підхід у висвітленні подій минулого. Там аналізують соціологію, світогляд, підкреслюють, що значення держави 21 століття в жодному разі не можна моделювати на 12 або 15 століття. І коли я почав знайомитися з цим підходом, я зрозумів, що нічого, виявляється, не знаю про минуле. Це і надихнуло мене на створення документального фільму.

А щоби коментарі науковців не звучали занадто сухо і статистично, Олексій вирішив розбавити їх автобіографічними роздумами. Хоча зараз, зізнається, навіть на цей свій текст вже дивиться по-іншому, більш критично, адже він був написаний ще пару років тому.

Спробою показати українську ідентичність в інших ракурсах, ніж ми звикли уявляти, мотивований і вибір назви для фільму.

- Я розумію, що за 30 хвилин неможливо розкрити всю тему, але це спроба дати відповідь на питання: хто такі українці? хто такий Шевченко? Всі вважають, що вірші Шевченка сформували нашу мову, а от чи знаємо ми, що сформувало самого Шевченка? І чи знаємо ми всі факти про історію української мови? Повірте, дуже багато залишається невідомим широкому загалу. І навіть для себе, коли записував інтерв'ю з одним із вчених, я дізнався настільки багато нового і цікавого...

Колеги та історики вже встигли оцінити роботу Олексія Бухало, назвавши його інтелектуальним продуктом, який, втім, знайде свою аудиторію. Звісно, вона не буде широкою, адже це фільм саме для тієї категорії людей, хто дружить із книгою, здатен мислити, аналізувати і взагалі замислюється над такими речами, переконаний доктор політичних наук, професор Максим Гон.

Оскільки одна із ліній у фільмі пов'язана із уявним образом Шевченка, презентацію фільму на каналі РТБ приурочили до річниці народження Кобзаря.

Нині побачити фільм можна на каналі Youtube.

Ангеліна НЕПОМНЯЦА